

AVTOMOBILLAR SUYUQLIKLARINING ATROF-MUHITGA SALBIY TA'SIRI

Dustmuratova Saida Xurramovna

Termiz muhandislik va texnologiyalari instituti
magistranti

ANNOTATSIYA

Maqolada avtomobillar eksplutatsion suyuqliklarining ta'siri va ularni aniqlash haqida ma'lumotlar yoritib berilgan

Kalit so'zlar :avtomobillar ,moylar ,antifiriz, transmissiya moylari.

ABSTRACT

The article provides information on the impact of operating fluids of vehicles and their identification

Key words :cars ,oil ,eath ,environment problems

KIRISH

19-asr oxirlari va 20-asr boshlarida yer yuzida sanoat va avtomobil transportining rivojlanishi natijasida atrof-muhitni himoyalash muammasi paydo bo'ldi. Agarda zavod va fabrikalar bir aniq joyda ma'lum hududlardagina ifloslantirsa avtomobillar transporti inson oyog'i yetgan barcha joyning barchasiga ta'sir ko'rsatadi. Shahardagi zavodlar, fabrikalar, va avtotransport vaqtda zavod va fabrikalarga qaraganda, atrof –muhitni ko'proq ifloslantiruvchi ma'nba hisoblanmoqda .

Avtomobillar eksplutatsion suyuqliklari chiqindilarini maishiy texnika va electron chiqindilarini qayta ishlash choralari ko'rilyapti lekin hozirgacha ko'rilgan chora tadbirlar ayrim hududlarda chiqindilar to'planishi muammosini hal qila olmaydi . Transport sohasida bir qator ciqindilar umuman yig'ilmaydi va qayta ishlanmaydi bunday chiqindilar. Masalan antifirizni ichiga oladi Antifirizda past haroratlarda muzlamaydigan qurilmalarda havo muzlashiga ichki yonuv divigatellarini sovutish va boshqalar sovutish uchun sovutish suvi B sifatida ishlatiladi. Antifiriz sifatida etilen, glikol, dietilenglikol, propilen glikol glitserin spiriti va boshqa moddalarning suv bilan aralashmalari ishlatiladi . Eng ko'p antifirizni avtomobil sanoati istemol qiladi. Ishlatilgan antifiriz birikmalari muzlash nuqtasi ko'tarilgach yo'qotadi va ish faoliyatini yo'qotadi shu bilan birga ular og'ir metallar bilan to'yingan . III xavfli sinf tegishli bo'lgan zaharli chiqindilarga aylanadi ularni oddiygina poligonlar poligonlarga joylashtirish mumkin emas .Antifiriz parchalanganda ko'plab xavfli komponentlar tuproq, suv, havoni

zaharlaydi shuning uchun antifirizlarni ixtisoslashgan tashkilotlarga utilizatsiya qilish uchun yuborish kerak .

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ishlatilgan antifirizlarni to'plash hajmi juda katta. Avtomobillarda foydalanganda standart almashtirish muddati 2 yil. Yengil avtomobillarning sovutish tizimi to'ldirish uchun dvigatel kuchiga qarab 5-7 litr antifiriz yuk mashinasi uchun 25 dan 40 litrgacha kerak bo'ladi. Avtomobillarda ishlatiladigan Yengil avtomobillarda moylar 2,7 -3,5 ,4 litrgacha moy ishlatiladi. Avtomobillarda har 5 ming kilometr yurganda almashtiriladi

Avtomobil dvigatelida yonilg'i yonishidan hosil bo'ladigan gazda 200 dan ortiq zaharli chiqindilar borligi aniqlangan. Bulardan eng zaharlilarga uglerod oksidi –CO , yonmay qolgan uglevodorodlar N , Aazot oksidlari -NO kiradi Bu chiqindilarning ko'pgina mamlakatlar tomonidan ruxsat etilgan me'yorlari joriy qilingan MDH mamlakatlarida yonilg'ining yonishidan chiqadigan chiqindilarni me'yorlash BMT ning Yevro'a iqtisodiy komissiyasi (EEKOON) tomonidan chiqarilgan ko'rsatmaga asosan 1970- yil joriy qilingan chiqindi gazlar ichida zararsiz kislorod ,karbonat angidrid , azot, oltingugurt kabi mahsulotlar ham mavjud . Ammo azot yuqori haroratda va bosim ostida juda kata zaharli kuchga ega bo'lgan azot oksidlarini hosil qiladi. Chiqindi gazlarning tarkibidagi zaharli mahsulotlar ko'pgina sabablarga ko'ra hamma vaqt ham bir xil hajmda bo'lmaydi. Bundan tashqari benzinning o'rtacha istemoli juda yuqori chunki shahar bo'ylab harakatlanish uchun ishlatiladigan kuchli divigatel ko'plab avtomobillarga ega. Bu o'z navbatida , chiqindi gazlarning ko'p miqdorda chiqishiga sabab bo'ladi . masalan , dvigatel hajmi 1,4 litrdan kam bo'lgan avtomobillar uchun CO ning o'ziga xos emissiyasi dvigateli hajmi 2 litrdan ortiq bo'lgan avtomobillarga qaraganda 20-30 % ga kam. Etilen glikol deyarli to'liq drenajlanadi . shuning uchun bu turdagi chiqindilar qazilma qazilmalardan kanalizatsiyaga etilenglikol ishlab chiqarish jarayonida birinchi navbatda suv havzalariga ,shuningdek atmosfera havosiga chiqadi. Elektrolitlar (H₂SO₄), xuddi qo'rg'oshin kabi ,poligonlarga tushadi va shunday qilib , suv havzalariga , shuningdek atmosfera havosiga zarar yetkazadi. Hozirgi vaqtda akkumlyatorlarni qayta ishlashga qabul qilish yo'lga qo'yilgan .

Yog' ishlatilgan neftning 32% ga yaqini yerga yoki drenajga tashlanadi. Shuning uchun, ishlatilgan yog'ning bu qismi suv havzalari uchun zararli deb taxmin qilishimiz mumkin. Shinalar o'rtacha 33,4 ishlatilgan shinalar tashlanadi , yani tuproq vayron qilinmoqda .Qayta ishlash uchun ijaraga olingan 20,3% sexlarda qolgan 15,9 % ulardan ba'zilar tiklangan ba'zilar tiklangan ba'zilar yondirilgan .Eskirgan shinalarning kauchuklari yangi shinalar ishlab chiqarish uchun

deyarli qautarilmaydi (yaqin kelajakda u havoga kirganda o'zgarishi mumkin. Shunday qilib, ishlatilgan shinalar qayta ishlash jarayonida atmosfera havosiga zararli moddalar bilan to'ldiradi. Hozirgi vaqtda insoniyat inson faoliyati natijasida yuzaga kelgan iqlim o'zgarishi global muammosi yoqasida turibdi. Bu o'zgarishning ajralmas sababi atmosferada turli gazlar (azot oksidlari, uglevodorodlar, CHA va boshqalar) va karbonat asosiy komponenti (CO₂) miqdorining osishi hisoblanadi.

Yerdan infraqizil nurlanishni o'zlashtirish, isitish va natijada sayora isishiga sabab bo'ladi. Issiqlik natijasida atmosfera sirkulyatsiyasi kamayadi, bu yog'ingarchilikning taqsimlanishiga va natijada Yer ekotizimiga salbiy ta'sir qiladi. Kislota yomg'irlari atmosferaga azot oksidi va oltingugurt dioksidining chiqarilishi natijasida hosil bo'ladi, ular atmosfera namligi bilan birlashganda suyiltirilgan nitrat kislota va sulfat kislota hosil qiladi. Natijada yomg'ir va qor kislotalanadi. Kislota yomg'irlari o'rmonlarning chidamliligini pasaytiradi.

XULOSA

Avtomobil chiqindilari atrof-muhitni ifloslantirishda ta'siri keng tarqalgan bo'lib havo tuproq va suv sifatiga ta'sir qiladi. Azot oksidi yerni quyoshning zararli ultrabinafsha nurlanishidan himoya qiladigan ozon qatlamining yemirilishiga hissa qo'shadi. Oltingugurt dioksidi va azot dioksidi yomg'ir suvi bilan aralashib kislotali yomg'ir hosil qiladi. Hozirgi vaqtda insoniyat inson faoliyati natijasida yuzaga kelgan iqlim o'zgarishi global muammosi yoqasida turibdi. Bu o'zgarishning asosiy sababi atmosferaga turli gazlar (azot oksidlari, uglevodorodlar va boshqalar) va karbonant asosiy komponenti (CO₂) miqdorini o'sishi hisoblanadi.

REFERENCES

1. O.U.Salimov, J. R. Qulmuhamedov "Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash" Toshkent – "ILM ZIYO" 2016 YIL
2. Barxanadjyan A.L. Hakimov R. M. Ayrapietov A. D. "Plastik moylarning ikkilamchi maxalliy xom ashyodan olish texnologiyasini ishlab chiqish "TADI axborotnomasi
3. Kitsenko A.B., Pyatak.A.I. Kitsenko Y.A. Atmosfera kislorodi konsentratsiyasining avtomobil transportida so'rilishi tufayli o'zgarishi.